

حقوق اقلیت شیعه در عربستان سعودی

مؤلف:

سعید مقدس فخر آبادی

نشر راشدین

Rashedin Publication

سرشناسه : مقدس فخرآبادی، سعید، ۱۳۵۰ -
 عنوان و نام : حقوق اقلیت شیعه در عربستان سعودی/ سعید
 پدیدآور : مقدس فخرآبادی .
 مشخصات نشر : تهران : راشدین ، ۱۳۹۴ .
 مشخصات : ۱۶۴ ص.
 ظاهری :
 شابک : 978-600-7092-70-5
 وضعیت فهرست : فیبا
 نویسی :
 موضوع : شیعه -- عربستان سعودی -- وضع حقوقی و قوانین
 موضوع : اقلیتها -- عربستان سعودی -- وضع حقوقی و قوانین
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ح۷م/DS۲۲۷
 رده بندی دیویی : ۹۵۳/۸
 شماره : ۲۳۲۹۶۵۶
 کتابشناسی :
 ملی :

■ انتشارات راشدین

عنوان کتاب:	حقوق اقلیت شیعه در عربستان سعودی
مؤلف:	سعید مقدس فخرآبادی
نظارت علمی:	دکتر راهب عارفی میناباد
نظارت کیفی:	محمد معین عارفی
صفحه‌آرا و طراح جلد:	افسانه حسن بیگی
چاپ و صحافی:	دی تاپ
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۴
شمارگان:	۱۰۰۰
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۹۲-۷۰-۵
قیمت:	۱۵۰۰۰۰ ریال
نشانی:	میدان انقلاب - کارگر جنوبی - بن بست گشتاسب - پلاک ۴ واحد ۶
تلفن / نمابر:	۶۶۴۰۸۲۲۴ - ۶۶۱۲۳۴۴۹
پایگاه اینترنتی:	www.rashedin.info
پست الکترونیک:	Email: rashed1829@yahoo.Com

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۴.....	مقدمه:
۱۱.....	فصل اول: کلیات
۱۱.....	گفتار اول: عربستان
۱۱.....	مبحث اول: تاریخچه
۱۶.....	مبحث دوم: جغرافیای انسانی
۱۹.....	مبحث سوم اهمیت استراتژیک عربستان:
۳۲.....	مبحث چهارم: وهابیت
۴۰.....	مبحث پنجم: مهم‌ترین چالش‌های حقوقی و سیاسی داخلی عربستان
۴۷.....	گفتار دوم: شیعیان عربستان
۴۷.....	مبحث اول: جغرافیای شیعیان عربستان
۵۶.....	مبحث دوم: سازمان‌ها و شبکه‌های غیر رسمی شیعیان
۶۱.....	فصل دوم: بررسی حقوق شیعیان عربستان
۶۱.....	گفتار اول: حقوق مدنی و سیاسی شیعیان عربستان
۶۱.....	مبحث اول: حقوق مدنی، سیاسی اقلیت‌ها در برخی از اسناد بین‌المللی
۷۵.....	مبحث دوم: حقوق مدنی و سیاسی شیعیان عربستان
۹۱.....	مبحث سوم: حقوق مذهبی شیعیان عربستان
۱۰۷.....	مبحث چهارم: حقوق قضایی شیعیان عربستان
۱۱۳.....	گفتار دوم: حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شیعیان عربستان
.....	مبحث اول: حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خاص یا مرتبط با اقلیت‌ها در برخی از اسناد بین‌المللی
۱۱۳.....	
۱۲۴.....	مبحث دوم: حقوق اجتماعی و اقتصادی شیعیان عربستان
۱۳۷.....	مبحث سوم: حقوق فرهنگی
۱۴۹.....	نتیجه‌گیری:
۱۵۹.....	منابع و مأخذ
۱۶۴.....	منابع انگلیسی

مقدمه:

وجود گروه‌های اقلیت در جوامع ملی و مسائل مرتبط با آن، همواره یکی از موضوعات قابل بحث در علوم سیاسی، روابط بین الملل، حقوق بین الملل و حقوق عمومی بوده است. در این میان نقض حقوق اقلیتها و وقوع کشمکش و درگیری در جوامع مختلف را می توان عنصری پایدار در روابط میان گروه اکثریت و اقلیت در تمام ادوار تاریخی دانست. به نظر می رسد که در ابتدا مفهوم اقلیت به اقلیتهای مذهبی محدود می شد. لازم به ذکر است که در آموزه‌ها و تعالیم مندرج در مذاهب مختلف، اصل برابری و برادری میان معتقدان به آن مذهب، صرفنظر از نژاد، رنگ پوست، زبان و قومیت مورد تاکید قرار گرفته است. بنابراین مفهوم خودی و بیگانه تنها بر اساس عامل مذهب تعیین می گردد.

شاید مسئله اقلیت ها از نظر تاریخی به دوران باستان و تاسیس امپراطوری های بزرگ باز گردد و به تدریج جنبه های ملی، نژادی و به ویژه دینی به خود گرفته باشد. ولی به واقع در اوایل قرن بیستم است که حقوق بین الملل به این مسئله می پردازد. البته فرمان کوروش کبیر پس از فتح بابل، در سال ۵۳۸ قبل از میلاد که بر کتیبه ای استوانه ای در چهل و پنج سطر حک شده و به اعلامیه کوروش معروف است، بیانگر سابقه دیرینه این موضوع می باشد. پس از جنگ جهانی اول و دوم، تغییرات عمده ای در مرزهای برخی از کشورها پدید آمد و کشورهای جدیدی به صحنه بین الملل راه یافتند. این امر باعث اختلاط نژادی، مذهبی و یا زبانی ملت ها گردید و سکونت اقلیتها را در این قبیل کشورها به همراه داشت. با تشکیل جامعه بین الملل، این پیشنهاد مطرح گردید که بخشی از میثاق جامعه ملل به وضعیت اقلیتها پردازد ولی این طرح با مخالفت بعضی کشورها کنار گذاشته شد اما حقوق و امتیازاتی برای آنان در نظر گرفته شد. روش حمایت از اقلیتها در جامعه ملل، شامل یک آیین نامه نظارت بین المللی بوده که طبق آن اقلیتها می توانستند در مورد وضعیت خود از کشور متبوع خویش به طور مستقیم به شورای جامعه ملل که مأمور نظارت بود شکایت

کنند. این موضوع در شورا مطرح می شد و چنانچه میان شورا و کشور ذینفع اختلاف نظر پیش می آمد، مسئله به دیوان دائمی دادگستری بین المللی ارجاع می گردید و رای دیوان در این باره قطعی و لازم الاجرا بود.

پس از انحلال جامعه ملل تا به امروز، حقوق بین الملل هیچ سند بین المللی الزام آوری که به طور مستقیم به حمایت از اقلیتها پردازد تنظیم نکرده است البته این به آن معنا نیست که حقوق بین الملل و سازمان ملل متحد تمایلی به حمایت از اقلیتها نداشته اند بلکه این حمایت به گونه غیر مستقیم در اسناد متعدد حقوق بشری به عمل آمده است. به عبارت دیگر درباره اقلیتها، ما با اسنادی روبرو هستیم که توسط سازمان ملل تصویب شده و در آنها سلسله اصولی در جهت تامین و حفظ حقوق همه افراد، اعم از اقلیت و اکثریت، منظور شده است که مهم ترین این اسناد عبارتند از:

- ۱- منشور ملل متحد و اصل عدم تبعض ۱۹۴۵ م.
- ۲- اعلامیه جهانی حقوق بشر، ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ م.
- ۳- کنوانسیون پیش گیری و مجازات جنایت نسل کشی (ژنو ساید) ۱۹۴۸ م.
- ۴- میثاق بین المللی حقوق مدنی- سیاسی، دسامبر ۱۹۶۶ م.
- ۵- میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- ۶- اعلامیه حقوق اشخاص متعلق به اقلیتهای ملی، قومی، دینی یا زبانی، مصوب ۱۹۹۲ م.
- ۷- کنوانسیون حقوق کودک، ۱۹۸۹ م.

در سالهای اخیر بدلیل بالا گرفتن تنش های قومی، نژادی و مذهبی، سازمان ملل متحد توجه خاصی به حقوق اقلیتها نشان داد. از زمان تشکیل سازمان ملل به این طرف، می توان اعلامیه موسوم به "حقوق اشخاص متعلق به اقلیتهای ملی، قومی، دینی یا زبانی" مصوب ۱۸ دسامبر سال ۱۹۹۲ م. مجمع عمومی سازمان ملل را که به روش "وفاق عام" تصویب شد، مهم ترین گام در شناسایی حقوق اقلیتها و حق هویت آنان دانست. این اعلامیه که در

حال حاضر تنها سند بین المللی حمایت کننده از اقلیتها به شمار می رود، در واقع تحت تاثیر وبا الهام از ماده ۲۷ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، به توسعه نظام حمایت از اقلیتها می پردازد.

اصل برابری و عدم تبعیض در این اعلامیه همانند اسناد سابق، به شکل بارزی نمایان است. در مقدمه اعلامیه، بر احترام به حقوق بشر و آزادی های انسانی برای همه بدون تبعیض بر اساس نژاد، جنس، زبان یا مذهب و.... تاکید مجدد شده است و بر اساس بند اول ماده ۴ اعلامیه " دولتها موظف اند اقدامات لازم را در جهت تامین کامل و موثر تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی اشخاص متعلق به اقلیتها، بدون تبعیض و در شرایط کاملاً مساوی در برابر قانون اتخاذ نمایند.^۱

به عنوان یک قاعده عام می توان گفت که ثبات و امنیت کشور با حفظ حقوق اقلیتها بهتر تامین می گردد. اگر دولت به رعایت حقوق اقلیتها وفادار باشد در عوض می تواند امیدوار باشد که گروه های اقلیت نیز وفاداری خود را به دولت نشان دهند و تمامیت ارضی کشور حفظ گردد زیرا ثبات و رفاه عمومی کشور به نفع اقلیتها نیز خواهد بود.^۲

می توان به نقل از " اسبجورن اید " رئیس گروه کار اقلیتها (وابسته به کمیسیون فرعی حمایت و ترویج حقوق بشر ملل متحد) هدف نظام حقوق اقلیتها را در دو واژه خلاصه نمود: " وحدت در عین کثرت " ^۳

اهمیت مطالعه وضعیت شیعیان در عربستان سعودی و بررسی حقوق بنیادین آنها ریشه در برخی حقایق و واقعیات دارد.

۱. میر محمدی، سید مصطفی، «حقوق بین الملل و حقوق اقلیتها با تکیه بر حقوق اقلیت های مسلمان»

at: <http://www.taghrib.ir> (۲۰۰۸ / ۱۱ / ۱۸)

۲. Cohnie Peck , Substial Peace: The Role Of The UN And Regional Organizations In Preventing Conflict , Rowman & Littlefield. Publiskers 1998.P.29

۳. عزیزی، ستار، حمایت از اقلیتها در حقوق بین الملل، انتشارات نور علم، ۱۳۸۵، همدان، ص ۸۰ و ۹۰

نخست آنکه شیعیان در منطقه شرقی (استان شرقی)، حیاتی ترین منطقه استراتژیک این پادشاهی سکونت دارند. منطقه ای که بیشترین میدانهای نفتی کشور، از جمله " غوار " و " قطیف " و به عبارت دیگر بزرگترین حوزه های نفتی جهان را در خود جای داده است.

دوم اینکه از دیدگاه اهمیت بین المللی و تجارت جهانی، شیعیان استان شرقی نقش موثری را در ثبات اقتصادی و سیاسی کشور، چه به لحاظ منطقه ای و چه بین المللی ایفا می کنند. این مناطق شیعه نشین حدود ۹۰ تا ۹۵ درصد از درآمد کشور و ۱۵ درصد از بازارهای جهانی نفت را تامین کرده و نیروی کار شیعیان بین ۴۰ تا ۶۰ درصد از نیروی کار کشور در عرصه صنعت نفت را به خود اختصاص داده است.

سوم آنکه شیعیان عربستان در منطقه ای نزدیک به سه کشور حوزه خلیج فارس که اکثریت جمعیت آنان را شیعیان تشکیل می دهند، از جمله بحرین (با بیش از ۶۵ درصد از کل جمعیت)، عراق (با حدود ۶۰ درصد) و ایران (با بیش از ۹۰ درصد) سکونت دارند. آیا شیعیان عربستان سعودی به عنوان اقلیت مذهبی و شهروندان این کشور از حقوق بنیادین و آزادی های عمومی برخوردارند؟ یا خیر؟ یا به عبارت دیگر آیا دولت سعودی حقوق بنیادین شیعیان این کشور را در حوزه های سیاسی، مذهبی، قضایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رعایت می نماید یا خیر؟

فرضیه ها:

- ۱- حکومت عربستان سعودی بر حقوق اقلیت شیعه مؤثر است.
- ۲- شکل گیری و تقویت وهابیت در عربستان تأثیر مستقیم بر حقوق اقلیت شیعه در این کشور داشته است.
- ۳- بسته بودن جامعه عربستان سعودی از بعد دست یابی به اطلاعات این کشور (از جمله وضعیت شیعه) یکی از عواملی است که بر حقوق شیعیان تأثیر گذار می باشد.

۴- میان تحولات سیاسی منطقه و حقوق اقلیت شیعه در عربستان سعودی رابطه مستقیم وجود دارد.

بنا بر تحقیقات و بررسی‌های بعمل آمده موضوع حاضر برای اولین بار است که به عنوان یک کار تحقیقی در دانشگاه‌های کشور مطرح می‌گردد و یکی از دلایلی که تا کنون به این موضوع پرداخته نشده کمبود منابع تحقیق در این زمینه می‌باشد. البته از بعد سیاسی در کتب مختلف مربوط به عربستان سعودی به شیعیان این کشور اشاره گردیده، لیکن تا کنون از بعد حقوقی به موضوع اقلیت شیعه در عربستان پرداخته نشده است.

اهداف تحقیق عبارتند از:

۱- تبیین حقوق بنیادین و آزادی‌های عمومی اقلیت شیعه در عربستان به عنوان شهروندان این کشور.

۲- شناسایی موانع و مشکلات دستیابی شیعیان عربستان به حقوق خود.

۳- شناسایی راه‌ها و شیوه‌های حقوقی و منطقی جهت سوق دادن شیعیان به دستیابی حقوق حقه خود.

در راستای انجام تحقیق و گردآوری داده‌ها و اطلاعات، از کتابخانه، نشریات، سایت‌های اینترنتی و همچنین مصاحبه با برخی از شیعیان سعودی مقیم ایران، شیعیان متردد به ایران جهت زیارت بارگاه حضرت ثامن‌الحجج (ع) و... استفاده شده است. ضمناً در طول تدوین پایان نامه، نویسنده نیز سفری به عربستان داشته که با توجه به شرایط این کشور سفر به مناطق غیر زیارتی ممنوع بوده و هیچ‌گونه مجوزی جهت مسافرت به منطقه شرقیه صادر نمی‌گردد که یکی از مشکلات اصلی نیز که سازمان دیده بان حقوق بشر جهت تحقیق و بررسی در خصوص وضعیت شیعیان عربستان از آن به شدت گلایه نموده عدم مجوز مسافرت به اعضای این سازمان جهت اعزام به مناطق شیعه نشین عربستان بوده و می‌باشد.

کتاب حاضر در دو فصل تنظیم شده است که مطالب هر کدام فصل ها به چند گفتار تقسیم می گردد. در فصل اول جهت آشنایی خوانندگان با کشور و حکومت عربستان سعودی و همچنین شیعیان این کشور به مواردی از قبیل: تاریخچه عربستان، جغرافیای انسانی، اهمیت استراتژیک، هویت ملی و اقوام و مذاهب، تشکیلات مذهبی و وهابیت در عربستان و همچنین مهمترین چالشهای حقوقی و سیاسی داخلی عربستان، بررسی حقوقی قانون اساسی این کشور، برخورد حکومتهای مختلف شبه جزیره عربستان با شیعیان و جغرافیای انسانی شیعیان در عربستان پرداخته ایم.

در فصل دوم به بررسی حقوق سیاسی، قضایی، مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شیعیان از جنبه ها و ابعاد مهم آن و همچنین موارد نقض حقوق مذکور از سوی حکومت سعودی پرداخته شده است. در پایان و در قسمت نتیجه گیری به تبیین بعضی از راهها و شیوه های حقوقی جهت دستیابی شیعیان عربستان به حقوق بنیادین خود می پردازیم. لازم به ذکر است در برخی موارد جهت تکمیل پاره ای از تحقیقات با بعضی از شیعیان عربستان سعودی مصاحبه انجام شده که بدلیل رعایت بعضی از مسائل خاص و تبعات احتمالی، از ذکر نام آنان خودداری گردیده است.

لازم به ذکر است، تحقیق و جمع آوری مطالب مربوط به مقطع قبل از بیداری اسلامی در کشورهای منطقه می باشد.